

1.30
0.20

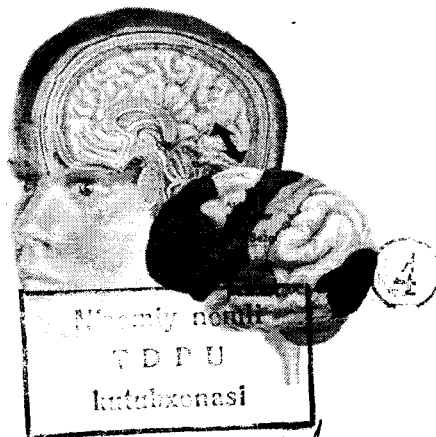
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT
DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

M.R.Po'latxo'jaeva

Defektologiyaning klinik asoslari

O'quv qo'llanma

U-7534/2

Toshkent 2013

ANNOTATSIYA

Defektologiya – bakalavrlarni tayyorlashda tibbiy fanlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarda namoyon boʻlgan kamchiliklar, kasalliklar sabablarini bilish, tushunish uchun albatta tibbiyot fanlarini ham bilish zarur.

Shularni hisobga olgan holda defektologiyaning bakalavriat yoʻnalishi talabalari uchun “Defektologiyaning klinik asoslari” oʻquv qoʻllanmasi tayyorlandi. Ushbu fan oʻzida “Nutq, eshitish aʼzolarining tuzilishi, faoliyati va patologiyasi”, “Nevropatologiya asoslari”, “Bolalar psixopatologiyasi”, “Aqli zaif bolalar klinikasi” kabi fanlarni jamlagan.

АННОТАЦИЯ

Настоящий учебник предназначен для студентов дефектологического факультета педагогических вузов. Излагаемый материал по анатомии, физиологии, и патологии нервной системы мы рассматриваем как естественнонаучную основу специальной педагогики. Изучение его будет способствовать формированию мировоззрения у молодых педагогов и вооружит их специальными знаниями для построения действенного педагогического процесса, направленного на преодоление дефектов развития.

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy va oʻrta maxsus taʼlim vazirligining 2012 yil 26 dekabrda 507-sonli buyrugʻiga asosan nashrga ruxsat berildi.

MUNDARIJA

	Kirish.....	6
I BO'LIM.	NEVROPATOLOGIYA.....	
	Nevrologiya fani tarixi. Qadimgi zamon nevrologiyasi.....	7
	Qadimgi Misr nevrologiyasi.....	
	Qadimgi Hindiston nevrologiyasi.....	
	Qadimgi Xitoy nevrologiyasi.....	8
	Qadimgi Yunon nevrologiyasi.....	9
	O`rta asr nevrologiyasi.....	11
	Rossiya nevrologiyasi. O`zbekiston nevrologiya.....	15
	Nerv to`qimasi.....	19
	Embriogenez patologiyasi. Asab sistemasining anatomiyasi (periferik nerv sistemasi).....	22
	Vegetativ nerv sistemasi.....	23
	Markaziy nerv sistemasi.....	24
	Bosh miya.....	25
	Bosh miya topografiyasi.....	29
	Keyingi yoki katta miya.....	32
	Miya qismlari.....	33
	Ensa qismi.....	34
	Po`stloq osti tugunlari.....	35
	Keyingi miya patologiyasi.....	36
	Oraliq miya. Ko`rish do`ngligi (talamus).....	37
	Ichki sekretsiya bezlari. Orqa miya patologiyasi.....	38
	O`rta miya.....	39
	Ortki miya. Uzunchoq miya.....	40
	Miyacha.....	41
	Bosh miya pardalari. Orqa miya.....	42
	Orqa miya patologiyasi. Embriogenez patologiyasi.....	44
	Anomal rivojlanishning asosiy sabablari.....	45
	Modda almashinuvining nasliyiligi.....	46
	Bosh miya nervlari.....	47
	Bosh miya nervlarining tuzilishi, funksiyasi, shikastlanish alomatlari va ularni tekshirish usullari.....	48
	Ko`rish o`tkirligi. O`rish maydonini tekshirish.....	50
	Ko`z chuqurligini tekshirish.....	52
	Bosh va orqa miyaning o`tkazuvchi yo`llari.....	59
	Harakat sistemasi patologiyasi.....	61
	Birinchi neyron funksiyasi.....	64
	Gipertoniya. Markaziy nerv sistemasining asosiy buzilishlari.....	65
	Bolalar serebral falaji.....	67
	Sensor buzilishi.....	70
	Ko`rish faoliyatining buzilishlari va sabablari.....	72

Zaif ko`radigan bolalar.....	73
Eshitish funksiyasining buzilishlari. Bosh miya yuqori po`stlogining funksiyasi va patologiyasi.....	74
Nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.....	85
Meningit.....	86
Epidemic ensefalit.....	88
Infektsion ensefalit.....	90
Poliomielit.....	91
Xoreya.....	94
Bosh miyaning qon tomir buzilishlari.....	95
Bosh miya jarohatlarining asoratlari.....	97
Aqli zaif bolalar.....	100
Travmatik tutqanoqli bolalar.....	101
Epilepsiya.....	102
Muskul va asab tizimining surunkali zo`rayib boruvchi kasalliklari.....	107
Miopatiya (mushak distrofiyasi).....	108

I I BO`LIM. LOR PATOLOGIYA

Eshitish organlarining anatomiyasi, fiziologiyasi va patologiyadagi ko`rinishlari.....	114
Quloqning klinik anatomiyasi.....	
Eshituv a`zosi faoliyati.....	121
Eshituv a`zosi rivojlanishining buzilishi.....	123
Otoskleroz.....	128
Mener kasalligi (fransuz olimi Proster Mener). Timponogen labirintit.....	129
Shovqindan zararlanish. Havo kontuziyasi.....	130
Bolalarda uchraydigan eshitish faoliyatining turg`un pasayishi. Eshitish analizatorining patologiyasi.....	131
Zaif eshituvchanlik etiologiyasi va klinikasi.....	135
faoliyatini tekshirish usullari.....	
Eshitishida nuqsoni bo`lgan bolalardagi jismoniy kamchiliklar.....	143
Bolalar nutqning rivojlanishida ko`rish va eshitishning ahamiyati.....	146
Nutq a`zolarining tuzilishi, fiziologiyasi va patologiyasidagi ko`rinishlari.....	147
Markaziy nutq apparati. Burun. Lablar. Lunjlar. Tishlar...	148
Qattiq va yumshoq tanglay.....	149
Til. Xalqum.....	150
Nutq sistemasining fiziologiyasi vazifalari. Markaziy nutq bo`limining vazifasi.....	153
Periferik nutq apparatining vazifasi.....	154
Artikulyatsion bo`lim. Nutq sistemasi kasalliklarining etiologiyasi va klinik ko`rinishlari.....	156

Periferik nutq apparatining patologiyasi. Tanglay kasalliklari. Jag` va tishlarda uchraydigan nuqsonlar.....	157
Mushak nervlanishining buzilishi.....	158
Og`iz bo`shlig`ining kasalliklari. Lab va tanglayda uchraydigan nuqsonlar. Burun katagining bitib ketishi yoki torayishi.....	159
Xiqildoqni rivojlanish nuqsoni. Xalqumda paydo bo`ladigan chandiqlar.....	160
O`tkir laringit. Burmalar osti laringiti.....	161
O`tkir tumov. Burundagi poliplar.....	162
Manqalik. Ochiq va berk manqalik.....	163
III BO`LIM. PSIXOPATOLOGIYA.....	166
Kirish. Psixopatologiya faniga tushuncha.....	166
Ruhiy kasallikning sabablari.....	167
Asosiy psixopatologik simptomlar.....	168
Idrok etishning buzilishi. Eshitish galyutsinasiyasi.giperesteziya.....	169
Gipesteziya. Psixosensor buzilishi.....	170
Metamorfopsiyalar. Illyziyalar. Tana tuzilishining buzilishlari.....	170
Depersonalizatsiya. Depsalizatsiya. Fikrlash.....	171
Xotiraning buzilishi.....	172
Ongning buzilishi.....	173
Ruhiy kasalliklarning asosiy psixopatologik sindromlari. Nevrotik va isteirk sindrom.....	178
Iloxondrik sindrom. Psixopotiya sindromi.....	179
Aferektiv sindrom. Depressiv sindrom.....	180
Gallyutsinator – vasvasa sindromi.....	181
Sensor avtomatizm. Motor harakat buzilishining sindromlari.....	182
Katotonik sindrom.....	183
Ong buzilish sindromi. Garanglik – ongning sezilarli darajada buzilishi	185
Solor – ong buzilishi. Koma – ongning to`la yo`qolishi....	186
Kar-soqov sindromi.....	190
Shizofreniya.....	191
Autism.....	192
Katotonik shakl	194
Yosh bolalarda shizofeniya.....	196
Turli patologiyalardagi ruhiy buzilishlar.....	197
Gripp.....	198
Orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS).....	199
Bosh miya qon-tomir kasalliklarida uchraydigan ruhiy buzilishlar.....	201
Ruhiy kasalliklarda bemorlarni tekshirish usullari.....	203

VI BO‘LIM. AQLI ZAIF BOLALAR KLINIKASI.....	207
Rossiyada revolyutsiyagacha aqli zaiflikni o‘rganish.....	209
Sovet davrida oligofrenani o‘rganish.....	211
Oligofrenaning rivojlanishini o‘rganishning zamonaviy bosqichi.....	212
Oligofrenaning etiologiyasi.....	214
Oligofrenada anotomo-fiziologik buzilishlar.....	218
Miya morfologiyasining xususiyatlari.....	219
Miyaning fiziologik faoliyatining o‘ziga xos xususiyati....	220
Oligofrenani tasniflash.....	222
Aqli zaiflikning klinik shakllari.....	229
Mikrotsefaliya.....	232
Xromosoma buzilishlari.....	232
Nasliy genozda modda almashinuvi buzilishiga bog‘liq bo‘lgan enzimonatik buzilishiga bog‘liq bo‘lgan enzimonatik aqli zaiflik shakllari.....	233
Oligofreniyaning dizostozik va kseroderimik shakllari...	236
Infektsion oligofreniya.....	238
Oligofreniyaning rubeolvar turi.....	239
Tug‘ma sifilisdagi oligofreniya.....	240
Gidrosefaliya.....	242
Travmatik oligofreniyaning kelib chiqish.....	244
Endokrin sistemasi buzilishlaridagi oligofreniya.....	246
Amovratik aqli zaiflik.....	250
Tay-saks kasalligi (eng kichik yoshdagi amovratik zaiflik).....	251
Gidrolizmida aqli zaiflik alomatlari.....	252
Ruhiy rivojlanishi susaygan bolalar va differensial diagnostika masalalari.....	253

СОДЕРЖАНИЕ

	Предисловие.....	6
РАЗДЕЛ 1.	НЕВРОПАТОЛОГИЯ.....	7
	Невропатология как наука.....	8
	Краткие сведения по истории невропатологии.....	9
	Нервная клетка нервное волокно глия.....	11
	Патология эмбриогенеза.....	15
	Общий обзор центральной нервной системы и системы желез внутренней секреции.....	19
	Головной мозг.....	22
	Конечный мозг.....	23
	Межуточный мозг.....	24
	Средний мозг.....	25
	Задний мозг.....	29
	Ретикулярная формация.....	32
	Спинальный мозг.....	33
	Проводящие пути головного и спинного мозга и черепно – мозговые нервы.....	34
	Патология нервной системы.....	35
	Причины нервных заболеваний и основные формы поражений нервной системы.....	36
	Расстройства двигательных функций.....	37
	Расстройства зрительных функций.....	38
	Расстройства слуховых функций.....	39
	Расстройства речи.....	40
	Болезни нервной системы.....	41
	Инфекционные заболевания нервной системы.....	42
	Сосудистые расстройства головного мозга.....	44
	Травмы головного мозга.....	45
	Эпилепсия.....	46
	Хронические прогрессирующие заболевания мышечной и нервной системы.....	47
РАЗДЕЛ 2.	ЛОРПАТОЛОГИЯ.....	48
	Анатомические расположения слухового анализатора.....	50
	Слуховая функция.....	52
	Функция вестибулярного анализатора.....	59
	Основные этапы развития слуха у детей.....	61
	Заболевания слухового анализатора.....	64
	Методы исследования слуха.....	65
	Анатомия и физиология речевого анализатора.....	67
	Методы исследования речевого анализатора.....	70
	Патология речи.....	72
	Периферические нарушения речи.....	73
	Центральные нарушения речи.....	74
РАЗДЕЛ 3.	ПСИХОПАТОЛОГИЯ.....	85

	Основные этапы развития учения о психопатологии детского возраста.....	86
	Основные психопатологические симптомы.....	88
	Основные психопатологические синдромы при психических заболеваниях.....	90
	Психические нарушения при соматических нарушениях.....	91
	Психические нарушения при нейроинфекциях.....	94
	Психические нарушения при травмах головного мозга.....	95
РАЗДЕЛ 4.	Клиника олигофрении.....	97
	Основные этапы развития учения о слабоумии.....	100
	Этиология олигофрении.....	101
	Анатомо-физиологические нарушения при олигофрении.....	102
	Клинико-педагогическая характеристика олигофрении.....	107
	Клинические формы олигофрении.....	108
	Микроцефалия.....	222
	Хромосомные заболевания.....	229
	Энзимопатические формы олигофрении.....	232
	Гемолитические формы олигофрении.....	233
	Олигофрения инфекционного происхождения.....	236
	Олигофрения при гидроцефалии.....	238
	Олигофрении травматического происхождения.....	239
	Олигофрения на почве поражения эндокринной системы.....	240
	Приобретенные слабоумие. Деменция.....	242
	Дети задержанным темпом психического развития...	244

KIRISH

Nerv sistemasi patologiyasi haqidagi ushbu qo'llanma defektolog talabalar, pedagoglar hamda ruhiy jihatdan nosog'lom bolalar bilan shug'ullanayotganlar uchun mo'ljallangan.

Miya tuzilishi va uning faoliyati ruhiy jarayonlarning tub mohiyati nafaqat yosh avlodni tarbiyalab kelayotgan pedagoglar, balki keng jamiyatchilikni ham qiziqtirib keladi. Bu sohada bilim ayniqsa ruhiy jihatdan nosog'lom bolalarni tarbiyalash va o'qitish bilan shug'ullanayotgan maxsus pedagoglar uchun juda ahamiyatlidir.

Anatomiya, fiziologiya, nerv sistemasi patologiyasi haqida keltirilayotgan ma'lumotlar maxsus pedagogikaning asosini tashkil yetadi. Bu sohani o'rganish yosh pedagog tarbiyachilarni maxsus bilimlar asosida o'sib kelayotgan bolalarning har turli nuqsonlarni bartaraf qilishda amaliy malakalarni shakllantiradi.

Imkoniyati cheklangan bolalarni tarbiyalash va ularga bilim berishda faqatgina tibbiy adabiyotlardan foydalanish ko'p hollarda samarali emasligi, nevropatologiya darsliklari pedagoglar uchun bir muncha murakkabligi yetarli darajada pedagogik faoliyat uchun moslashtirilmaganligi sababli ushbu qo'llanmadan foydalanishni lozim topdik. Bu qo'llanma tibbiyot fanini o'zlashtirish borasida orttirilgan pedagogik tajribalar, mohir pedagog va shifokorlar ish usullari, S.S.Lyapidevskiy, N.M.Majidov, S.Dadamuhamedov, N.I.Xujaeva, A.U.Shoyusupova, M.M.Asadullaeva, S.N.Aslanova, V.Rahmanova, L.R.Mo'minova, M.Yu.Ayupova kabi olimlar tavsiyanomalari asosida yozildi.

Ushbu qo'llanmaning «Tibbiyot va maxsus pedagogika» bobida tibbiyotning ba'zi sohalariga defektolog pedagoglar e'tiborini qo'proq jalb qilishga urinib ko'rdik.

«Nerv sistemasi fiziologiya» bobida esa oliy nerv sistemasi faoliyati haqida yoritiladi. Pedagoglar faoliyatida uchrab turadigan bolalar nerv kasalliklari ham o'rin olgan. Ba'zi kasalliklarni klinik holati o'rganilib, ularni davolash usullari «Davolash va pedagogik tadbirlar» boblarida yoritiladi. Nerv kasalligiga uchragan bolalar tarbiyasini xususiyatlari haqida muhokama yuritiladi.

I BO'LIM

NEVROPATOLOGIYA

Nevropatologiya fani – inson nerv sistemasi faoliyatini buzilishi sabablari va ana shu buzilishlarni oldini olish, davolash usullarini tadqiqot qilish haqidagi fandir.

NEVROLOGIYA TARIXI

Qadimgi zamon nevrologiyasi

Nerv sistemasi, uning tuzilishi, kasalliklari va ularni davolash haqidagi dastlabki ma'lumotlar quldorlik tuzimi davrining tibbiy manbalarida uchraydi. Bu ma'lumotlarda nerv kasalliklarining tashqi belgilari yemperik tarzda tasvirlangan. Quyida keltirilgan nevrologiya tarixi bo'yicha ma'lumotlar qadimgi Misr, Yunoniston, Rim imperiyasi, arab tabobati, O'rta asr uyg'onish davrlarini hamda hozirgi zamon tabobatlarini o'z ichiga oladi.

Qadimgi misr nevrologiyasi

Misrlik koxinlar tabib sifatida tan olingan edilar. Ular nerv sistemasining ba'zi kasalliklari, masalan, bosh miya chanog'i jarohatlari, miya shikastlanishi bilan bog'liq bo'lgan falajlar, yuz nervining falaji va boshqalar haqida bilishar edi. Gerodotning ta'kidlashicha (eramizdan avvalgi V asr), Misrda ayrim tabiblar faqat ko'zni, ayrimlari – boshni, uchinchilari – tishlarni, to'rtinchilari – qorin kasalliklarini davolashar, beshinchilari esa, ayrim ichki a'zolari davolashga ixtisoslashgan edilar.

Qadimgi Hindiston nevrologiyasi

Qadimgi Hind tabiblarining nerv sistemasiga doir ma'lumotlari Sushrutaning «Ayur-Veda» kitobida keltirilgan. Ba'zi tadqiqotchilar bu kitobni eramizdan oldingi VI asrda yozilgan deb taxmin qilishsa, boshqalari bu asar IX-III asrlarga mansub deb uqtiradilar.

«Ayur-Veda»da yozilishicha, odamda 24 ta nerv va 9 ta sezgi a'zolari bor.

Sushrutaning aytishiga ko'ra, kindik asosiy hayot manbaidir, barcha nerv va tomirlar kindikdan boshlanar ekan.

Hind shifokorlari sog'liqning asosiy ko'rsatkichlari deb quyidagilarni: aql-xushning tiniqligi, sezgi a'zolarining normal faoliyati, organik suyuqliklar nisbatining

barobarligi, organizm chiqindilarining to'g'ri ajralishi hamda hayotiy funksiyalarning normal holatini hisoblaydilar.

Mana shulardan birortasining zararlanishi kasallik paydo bo'lishiga olib keladi. Sushruta nerv kasalliklariga quyidagilarni: hushdan ketib yiqilish, apopleksiya, o'ftob urishi, tutqanoq va boshqalarni kiritadi.

«Ayur-Veda»da tutqanoq irsiy kasallik hisoblanadi.

Hindistonda eramizdan VIII asr ilgari tutqanoqqa duchor bo'lgan qizlarga turmush qurish man qilinganligi haqida qonun chiqarilgan.

Nerv kasalliklarini davolashda go'sht, o'simliklar, sut va boshqalar tavsiya etilgan. Bulardan tashqari qustiruvchi, surgi, terlatadigan dorilar, vannalar, zuluk solish kabilar qo'llanilgan.

Qadimgi Xitoy nevrologiyasi

Bizgacha yetib kelgan «Ichki a'zolar haqida traktat» da (eramizdan oldingi III-II asrlar) va «Mo'jizalar kitobi»da bosh miya funksiyasi va uning tuzilishi to'g'risidagi Xitoy tabiblarining tasavvurlari haqiqatdan ancha yiroq edi. Ammo «Oddiy masalalar» da yozilishicha. bosh – zehn va aql joylashgan maqondir. Eramizdan oldingi III asrda Van Sin Jen yozgan traktatning «bosh miya to'g'risidagi» bobida «ziyraqlik va xotira qalbdan emas, balki boshda» deyilgan.

Xitoy tabiblari kishi shaxsiyatini anglashda unda sodir bo'ladigan hissiyotlarni g'am-g'ussa, g'azab, quvonch, sevish, kabilarga katta o'rin ajratganlar. Ularga falaj, tutqanoq, bosh og'rig'i kabi nerv sistemasi kasalliklari ma'lum edi. Nerv kasalliklarini davolashda «Chjen Szyu terapiya» (nina sanchib va kuydirib davolash) usulini qo'llaganlar. Bular haqida dastlabki ma'lumotlar eramizdan oldingi VI asrga borib taqaladi.

Xitoy tabiblari qustiruvchi dorilar, surgidan keng foydalanganlar. Ayniqsa, parhezga va badanni toza tutishga katta ahamiyat berganlar.

Tutqanoq kasalligini davolashda fil tishidan foydalanganlar. Nervlarni mustahkamlash uchun esa tuya go'shti iste'mol qilish tavsiya etilgan.

Ayniqsa organizmni tetiklantirish, unga kuch-quvvat berish uchun Xitoy tabiblari xalq tabobatining sinovdan o'tgan dori-darmonlari – jenshen va pantalar

(kiyikning yangi o'sib chiqqan shoxlari)dan foydalanishgan. Bu dorilar hozirgi zamon tibbiyotida ham keng qo'llanilmoqda.

Nerv kasalliklarini massaj va badantarbiya bilan davolash o'sha davridayoq tavsiya qilingan.

Qadimgi Yunon nevrologiyasi

Buqrot (Gippokrat). Tibbiyotning otasi bo'lmish buyuk Buqrot eramizgacha bo'lgan 460-377 yillarda yashagan. Kos tibbiy maktabining taniqli vrachlari – uning o'g'illari Fessal va Draqon, kuyovi Polibl, Appoloni, Deksiip va Traskagorlar Buqrotning shogirdlari bo'lishgan.

Buqrotning bizgacha 59 qismdan iborat asarlar to'plami yetib kelgan.

Buqrotning fikricha, bosh miya bezlar turkumiga kiradi, u ikki yarim shardan iborat bo'lib, ular o'zaro komissura va miya chandig'i yordamida bog'langan. Bosh miya ikkita parda bilan o'ralib turadi: tashqi – qattiq parda, ichki miyaga tegib turuvchi – yumshoq, pardadir. Orqa miya esa bosh miyadan paydo bo'lib, uning ham o'z pardalari bor. Buqrot kiritgan «araxnoidal» parda termini hozirgacha qo'llaniladi. Buqrotga eshituv nervi, uch tarmog'ili, sayyor nervlar, tirsak va qovurg'alararo nervlar, yelka chigali, qo'ymich nervi kabilar ma'lum edi. Bosh miya odamzod uchun eng buyuk kuch hisoblanadi. Ko'z, quloq, qo'l va oyoqlar miya buyrug'i asosida ishlaydi.

Buqrot fikricha, bosh og'rig'i bosh miyada paydo bo'lgan quyqa tufayli vujudga keladi. U bosh miya qizib ketganda, zah o'tganda, tumov bo'lganda, quloq og'riganda va sharob ichganda paydo bo'ladi. Shuningdek, ko'z migreni ham Buqrot qalamiga mansub.

Buqrotning ko'p ta'limotlari hozirgi zamon klinikasi va davolash usullari nuqtai nazaridan sodda ko'rinsa-da, lekin uning bemorlardagi kuzatuvlari qiziqarlidir.

U nerv kasalliklari qatoriga quyidagilarni: bosh og'rig'i, bosh aylanishi, bosh miyaga qon quyilishi, paraplegiya, letargiya, isteriya, har xil turdagi falajlar, mushak tortishishlari, orqa miya zaxmi, bosh miya va orqa miya jarohatlari kabilarni kiritgan.

Bundan tashqari, Buqrot bosh miyaning yarmi zararlanganda qarama-qarshi tomondagi oyoq-qo'llar falaj bo'lib qolishini bilgan. Agar jarohat miyaning chap

tomonida bo'lsa, tananing o'ng tomonida falaj va tutqanoq xurujlari paydo bo'ladi deb tushuntirgan.

Buqrotning epilepsiya kasalligi to'g'risidagi fikrlari tarixda alohida o'rin tutadi. Bu kasallik Buqrot dan oldingi hind, xitoy olimlariga ham ma'lum edi. U epilepsiya sabablari to'g'risida shunday yozgan: «Bir qarashda bu irsiy kasallik ko'rinsa-da, lekin uning asosida bir qancha sabablar yotadi: epilepsiya ona qornidagi kasalliklardan boshlab, bosh miyaning har xil zararlanishi oqibatida ro'y beradi». Bu kasallikning asosiy sababi bosh miyada deb ta'kidlaydi .

Buqrot nerv kasalliklarini ularning kelib chiqishiga qarab davolagan. Bunda u avvalo qon chiqarish, oshqozon va ichaqlarni tozalash; bug'li vannalar, dorivor moddalarni ishlatish, me'yorida ovqatlanish, to'g'ri yashash tarziga rioya qilish va hokazolarga ahamiyat bergan.

Aflotun (Platon). Aflotun (eramizdan oldingi 430 – 348 yillar). Buqrotning shogirdi, faylasuflar maktabining asoschisi hisoblanadi, lekin u tibbiyot fanining rivojlanishiga ham hissa qo'shgan.

Aflotunning nerv sistemasi to'g'risidagi fikrlari Buqrot fikrlariga yaqin. Aflotunning fikricha, miyada hayot asosini tashkil qiluvchi alohalar bo'lib, ular rux va tanani birlashtirib turadi. Bosh miya sharsimon suyak bilan qoplangan, orqa miya umurtqa pog'onasi yordamida muhofaza qilingan. Bularning hammasi tashqi ta'sirlardan himoyadir. Aflotunning fikricha, bosh va orqa miyani tangri sezish va fikrlash uchun yaratgan. Sezgi organlari miyadan boshlanib, ruhning asosiy quroli hisoblanadi.

Aflotun Buqrot kabi nervlarni paylar bilan aralashtirgan, ular bo'g'imlardagi harakatlarni yengillashtiradi, deb o'ylagan.

Arastu (Aristotel). Arastu (eramizdan oldingi 384 – 322 yillar) o'z falsafiy va tibbiy fikrlarini ustozlari Aflotun va Buqrot dan olgan. Arastu taxminan 400 ta asar yozib qoldirgan, ulardan ba'zilarigina tibbiyotga aloqador.

Arastuning fikricha, miya qonsiz, hissiz, sovuq va shilimshiq bo'lib, u ikkita yarim shardan tarkib topadi va shuningdek ikkita miya pardasi bilan qoplangan. Miyacha miyadan orqada joylashgan bo'lib, bosh miyadan ajralib turadi.

Qadimgi olimlar ichida Arastu birinchi bo'lib nerv tolalarining mavjudligiga va bu nerv tolalari miyadan kelib chiqishiga e'tiborni jalb qilgan. U buni nerv tolasi deb atamagan, balki «miyadan tashqariga chiquvchi mayda kanalchalar yoki naychalar» deb atagan. Arastu faqat ko'rish, hid bilish va eshitish nervlarini bilgan, lekin ularning miyadan qay tomonga yo'nalishini aniq tasvirlab bera olmagan, ularning vazifalarini ham to'g'ri tasavvur qila olmagan. Masalan, ko'ruv nervi ko'zning oziqlanishiga xizmat qiladi, deb tushungan.

Arastu bosh miyaning his qilish a'zolaridan biri ekanligini inkor etgan hosil yurakni tananing qaynoq a'zosi va barcha hissiyot, sezish va aqlning erkin faoliyati joylashgan maqon sifatida tasavvur qilgan.

O'RTA ASR NEVROLOGIYASI

Abu Ali ibn Sino nevrologiyasi

Buyuk alloma, o'rta asr ilm – fanining yorqin yulduzlaridan biri, o'z davrida yerdan osmondagi yulduzlargacha bo'lgan muammolar sir-asrorini o'rganib, bilimlarini kelgusi avlodlarga o'lmas meros qilib qoldirgan ulug' donishmand Abu Ali ibn Sino (Evropada Avitsenna) 980 yilning sentyabr oyida Buxoroning Afshona qishlog'ida savodli, ma'rifatparvar oilada dunyoga keldi. Unga Xusayn deb nom qo'yishdi.

U ustozlari Notilidan ipak yo'li orqali bizgacha yetib kelgan Buqrot, Aflotun, Arastu kabi olimlarning buyuk ishlarini o'rgandi. Ibn Sinoda ayniqsa tibbiyot fani katta qiziqish uyg'otdi. Buni sezgan otasi mashhur shifokor ar-Roziyning «Tibbiyot majmuasi» asarining 30 jildini topib unga beradi. Bu davrda Buxoroga ulug' mutafakkir olim, donishmand hakim, Abu Rayhonning ustozlari Abu Saxl Masixiy keladi. Bundan foydalanib, Abdullo ibn Sino o'g'li Xusaynni unga shogirdlikka topshiradi. Ibn Sinodagi tibbiyotga bo'lgan qiziqishni va iste'dodni sezgan ustozlari unga Forobiyning «Nazariy va amaliy tibbiyot» asarini armug'on etadi va o'zlashtirishga ko'maqlashadi.

Shundan keyin amir Nux ibn Mansurning tabibi Xakim al-Kamariy (al-hamariy o'z zamonasining yetuk hakimlaridan edi) bilan hamkorlikda ishlay boshladi. Unday davrda (XII asr) ilm-ma'rifat yuksak darajada rivojlangan edi. Ibn Sinoning shifokor

sifatida mashhurligi Buxoro bilan Xorazmda yashagan davrlariga to'g'ri keldi. 23 yoshida ancha tanilib kamolatga yetishgan Ibn Sino Xorazm shohi Ali ibn Ma'mun saroyida tashkil topgan «Ma'mun akademiyasi»da ko'pgina olimlar bilan tanishdi. Buyuk mutafakkir olim Abu Rayhon Beruniy, matematik Abu Nasr Arroq, qonunshunos as-Suxayli shular jumlasidandir.

Ibn Sino she'riyatga juda qiziqqan. Uning she'riyati mavzu jihatidan ko'p qirrali va rango-rangdir. She'rlarda ishqiy g'azallar ham, ilm-ma'rifat haqida fikr yurituvchi qit'alar ham, kishilarni yaxshilikka chorlovchi falsafiy ruboiylar, turli hikmatli, nasixatomuz so'zlar ham bor.

Abu Ali Ibn Sino tibbiy mulohazalarni she'rga solgan buyuk donishmand, qasos shoirdir. U hatto nomi arab manbalaridan ma'lum bo'lgan Tayozukning tibbiy maslahatlarini ham she'rga solgan. Tibbiy asarlarni she'rga solgan birinchi olim Tit Lukresiy Kar bo'lsa, ikkinchi alloma millatimizning fahri bo'lgan Ibn Sinodir.

Abu Ali Ibn Sino ijod qilish, bemorlarni davolash bilan bir qatorda, talaygina shogirdlar ham yetishtirgan. Abu Ubayd Juzjoniy Ibn Sinoning sodiq shogirdi va do'stlaridan biri edi. U qariyb 30 yil Ibn Sino bilan birga hamfikir, hamdard do'st bo'lib yashadi. Juzjoniy Ibn Sinoning ko'pgina asarlarini qaytadan ko'chirdi, xalqqa tarqatishda hizmat qildi.

Ibn Sino 22 yoshgacha Buxoroda, qariyb 30 yoshgacha Xorazmda yashadi, salkam 10 yil darbadarlikda, umrining qolgan 17 yilini Hamadon bilan Isfaxonda o'tkazdi.

Doimiy tazyiqlar, darbadarliklar, oromsiz tunu-kunlar, tinimsiz ilmiy izlanishlar Ibn Sino sog'ligiga o'z ta'sirini ko'rsatdi. Ibn Sino og'ir ahvolda Isfaxondan Hamadonga ketayotib yo'lda vafot etadi. Bu sana 1037 yil iyun oyining 18 kuni edi.

U o'zining qisqa umri davrida tibbiyot, geologiya, musiqa, matematika va fanning boshqa sohalarida asarlar yaratgan ajoyib donishmand sifatida mashhur bo'ldi.

Zokirjon Admin bilan

**+99891-328-88-38 nomerga murojaat
qilishingiz @jek567 izlab telegramga
yozishingiz yoki shu nomerdagi telegram
orqali bog'lanishingiz so'raladi.**

**Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob
beriladi**

**Defektologiyaning klinik asoslari kitobini
to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.**

Narxi: 15 ming so'm

Telegram kanalimiz:

@maktabgacha_tt

To'lov uchun: UZCARD *880*8600020164858693*summa#

Nabiyev Zokirjon plastik egasi

DIQQAT!!!

**Sizga buni omonat qilib beramiz.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng
yaqin insoningizga ham
Kanal va gruppalariga tarqatmang.
Omonatga hiyonat qilmang**